

BİRİNCİ HAÇLI SEFERİ'NİN BİR GÖRGÜ TANIĞI: FULCHERIUS CARNOTENSIS

*Ebru ALTAN**

Papa II. Urbanus 27 Kasım 1095'de Clermont Konsili'nde Birinci Haçlı Seferi (1095-1099)'ni ilân ederek bütün Avrupa Hıristiyanlarını "Kutsal toprakları kurtarmak" sloganıyla düzenlediği haçlı seferine katılmaya çağırdı ve bu sefere katılacak olan herkesin günahlarına af vaat etti. Uzun süredir İstanbul patrikliğine boyun eğdirmek ve Doğu'yu ele geçirmek düşüncesinde olan Papalık, her ne kadar bu teşebbüsün esas amacını gizleyerek dinî unsurları siyasi bir amacı gerçekleştirmek için kullandıysa da¹ onun bu çağrısına toplumun her tabakasından sayısız insan cevap verdi. Clermont Konsili'ne katılan ruhanilerden olan Fulcherius Carnotensis (Fransızca'da Foucher de Chartres, Almanca'da Fulcher von Chartres, İngilizce'de Fulcher of Chartres) de, papanın haçlı seferi vaazını dinleyip, haçı kabul edenlerden biriydi.

1059 yılında doğan Fulcherius'un Eure-et-Loire'daki Chartres bölgesinden olup Haçlı seferine çıkmadan önce yine bu bölgede papaz olarak görev yapmaktaydı. Chartres şehri, Fulcherius'un metbuu olduğu Etienne de Blois'nın payitahtı idi.

Fulcherius 1096 yılında, Etienne de Blois'nın maiyyetinde Kont Robert de Flandre ve Dük Robert de la Normandie'nin kuvvetleriyle Haçlı Seferine başladı ve bunlarla beraber İtalya'yı geçip Via Egnatia yoluyla İstanbul'a ulaştı. Sonra Fulcherius bu kuvvetlerle beraber İzmit'i geçip Haçlılar'ın İznik kuşatması ve İznik'in 19 Haziran 1097'de Bizans kuvvetlerine teslim edilmesine şahit oldu. Fulcherius, Pisidia Antiochia'sı (Yalvaç), Konya, Ereğli ve Maraş yürüyüşünde yine bu kuvvetlerle beraberdi. Ancak Maraş'tan ayrıldıktan sonra 17 Ekim 1097'de, Baudouin de Boulogne'un hizmetine girerek onunla birlikte Urfa'ya

* Arş. Gör. Dr., İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

¹ Bu konuda bk. I. Demirkent, "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri", *Tarih Dergisi*, Prof.Dr. Hakkı Dursun Hatıra Sayısı, sayı: 35 (1994), s. 65-78.

gitmek üzere ana Haçlı ordusundan ayrıldı. Balkanlar'dan İstanbul'a ulaşan kara yoluyla Doğu'ya gelen Godefroi de Bouillon'un kardeşi Baudouin de Boulogne da Haçlılar'ın İznik kuşatması ve Dorylaion (1 Temmuz 1097) savaşında bulunmuştu. Fakat Ereğli'de ana ordudan ayrılarak Kilikya'ya gitmiş ve burada Norman reisi Bohemund'un yeğeni Tankred ile hâkimiyet mücadelesine girişmişti. Bir süre sonra Maraş'ta tekrar ana orduya katılan Baudouin, bu kez Fulcherius'u da özel papazı olarak yanına alıp Fırat bölgesine hareket etti. Bir süre sonra şehrin hakimiyetini tek başına ele geçiren Urfa kontu olan Baudouin, 10 Mart 1098'de Doğu'daki ilk Haçlı devletini kurdu² ve seferin bundan sonraki kısmına katılmadı. Baudouin Urfa'da kalırken ana Haçlı ordusu önce 3 Haziran 1098'de Antakya'yı sonra da 15 Temmuz 1099'da Kudüs'ü zapt etti.

1099 yılı noelinde Fulcherius, Urfa Kontu Baudouin ile birlikte Kudüs'ü ziyaret ettikten sonra Urfa'ya geri döndü ve 1100 yılına kadar burada kaldı. Kudüs'ün Haçlılar tarafından zaptından sonra Kutsal Mezar'ın Bekçisi unvanıyla, burada kurulan Haçlı krallığının başına getirilen ağabeyi Godefroi de Bouillon'un 1100 yılında ölümü üzerine Baudouin Kudüs tahtına davet edildi. Baudouin ile beraber bu kez Kudüs'e yerleşen Fulcherius, Baudouin'in 1118'de ölümüne kadar onun özel papazı olarak kaldı. Bu tarihten sonra bir daha Avrupa'ya dönmedi ve hayatının geri kalan kısmını muhtemelen Zeytinadağı'nın baş keşişi olarak Doğu'da geçirdi.

Birinci Haçlı Seferi'nin görgü tanıkları tarafından yazılmış üç Latin kroniğinden³ birinin yazarı olan Fulcherius 1100 yılında Kudüs'e yerleştikten sonra *Gesta Francorum Iherusalem peregrinantium*⁴ adlı eserini yazmaya

² Geniş bilgi için bk. Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1146)*, I-II, TTK-Ankara 1987-1990 (2. Baskı).

³ Bu kroniklerden biri, Adhemar de Puy'un yanında keşiş olarak Haçlı seferine katılan ve papazlığa yükseltildikten sonra sefer boyunca Raymond de St. Gilles'in maiyyetinde görev yapan Raimundus Aquilers (*Historia Francorum qui ceperunt Jerusalem, Recueil des Historiens des Croisades. Historiens occidentaux (RHC occ.)*, III, s. 231-309; İng. terc. J.H. Hill-L. L. Hill, Philadelphia 1968)'e aittir; ikinci eser ise müellifi belli olmayan, ancak Bohemund'un yanındaki İtalyan ya da Norman kökenli sıradan bir asker tarafından kaleme alınan *Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum (RHC occ.)*, III, s. 119-163; nşr. ve Fr. terc. L. Brehier, Paris 1964; nşr. İng. terc. R. Hill, London 1962)'dur.

⁴ *RHC occ.*, III, s. 311-485'de neşredilen eser daha sonra H. Hagenmeyer tarafından dipnotlar eklenerek yeniden yayınlanmıştır: *Fulcherii Carnotensis historia Hierosolymitana*, Heidelberg 1913. M. E. McGity tarafından eserin yalnız Godefroi de Bouillon'un ölümü ve Baudouin de Boulogne'un Kudüs kralı olmasına kadar gelen devreyi içine alan birinci kitabının bir tercümesi yapılmıştır: *Fulcher of Chartres. Chronicle of the First Crusade (Fulcheri Carnotensis Historia Hierosolymitana)*, London 1941. R. Ryan, Fulcherius'un metninin tamamını İngilizce'ye tercüme etmiştir: *Fulcher of Chartres. A History of the Expedition to Jerusalem 1095-1127*, Knoxville 1969 (bu tercüme daha 1916 yılında yapılmışsa da sonra H.S. Fink tarafından tetkik edilerek ancak 1969'da yayınlanabilmiştir).

başlamıştı. Ancak 1118 yılında kaleme alabildiği önsözünde bu eseri Haçlılar'ın Doğu'da yaptıklarını anlatmak için yazdığını belirtmiştir. Fulcherius kroniğini 1101, 1106 ve 1124-1127 yıllarında üç ayrı redaksiyonda kaleme almıştır.

Müellifin eserinin I. Kitabı, 18-28 Kasım 1095'deki Clermont Konsili ve papa II. Urbanus'un burada yaptığı Haçlı Seferi çağrısı ile başlar, sonra Haçlı ordularının Doğu'ya gelişi, Doğu'da ilk Haçlı devletinin kuruluşu ve Kudüs'ün Haçlılar tarafından zaptını ele alarak Godefroi de Bouillon'un 1100 yılında ölümüyle son bulur. Onun Clermont Konsili hakkındaki izahatı ile Haçlı Seferine birlikte başladığı Robert de Flandre, Robert de la Normandie ve Etienne de Blois'nın kumandasındaki kuvvetlerin ilerleyişi hakkında verdiği bilgiler, ayrıca 1098'de Baudouin de Boulogne tarafından Urfa Haçlı Kontluğu'nun kuruluşu ile ilgili kayıtları Birinci Haçlı Seferi'nin diğer kaynaklarından tamamıyla bağımsızdır. Baudouin'in özel papazı olmak sıfatıyla onun hakkında ve Urfa'da geçen olaylarla ilgili bazı özel ve önemli bilgiler de vermiştir, ama yine de Urfa Kontluğu'nun kuruluş safhası ve bundan sonraki gelişmeler hakkında naklettiği malûmat bir görgü tanığından beklenebilecekler çok azdır.

Bu Lâtin vekayinâme yazarı, Maraş'tan sonra Ekim 1097'de I. Baudouin ile beraber Urfa'ya gitmek için ana ordudan ayrıldığından dolayı Haçlılar'ın 20-21 Ekim 1097'de Antakya önüne gelişlerinden 15 Temmuz 1099'da Kudüs'ü zaptına kadar geçen olaylara şahit olmamıştır. Bu konudaki boşlukları doldurmak için de özellikle Birinci Haçlı Seferi'nin diğer iki görgü tanığı Anonim Gesta Francorum ile Raimundus Aquilers'in eserini kullanmıştır.

Fulcherius, 1099 yılı sonlarında Antakya prinkepsi Bohemund ve Urfa Kontu I. Baudouin ile beraber, Haçlılar tarafından zapt edilmiş olan Kudüs'e Haç ziyaretine gittiği için onun bu seyahat hakkında verdiği bilgiler yine bir görgü tanığının ifadeleridir.

Müellif, II. Kitabında I. Baudouin'in Kudüs krallığı (1100-1118) dönemini ele almıştır. Eserinin bu kısmına, ağabeyi Godefroi'nun ölümü üzerine Kudüs tahtına çıkmak üzere güneye inen efendisi I. Baudouin ile beraber Urfa'dan Kudüs'e yaptıkları ikinci seyahati ve bu sırada geçen olayları görgü tanığı olarak tasvir ederek başlar.

Fulcherius, III. Kitabında ise Kudüs Kralı II. Baudouin (1118-1131)'in saltanat dönemini 1127'ye kadar ele almıştır. Fulcherius'un eseri 1127 yılında birdenbire sona ermektedir. Bu durum onun 1127 veya 1128'de çalışmasını tamamlayamadan öldüğünü akla getirmektedir. Müellifin 1100 yılından 1127 yılına kadar Kudüs Krallığı'nın hizmetinde bulunmuş bir kişi olarak krallığın bu

dönemdeki tarihini yazması tabiatıyla eserine yarı bir üstünlük kazandırmaktadır. Kudüs Krallığı'nda yaşanan olayları kendine ana konu olarak seçmiş olmasına rağmen yine de Kudüs'ün Türkler ile ve Antakya, Urfa ve Trablus'daki diğer Haçlılarla olan ilişkilerine de sıkça temas etmiştir.

Fulcherius yaşadığı döneme göre iyi eğitim görmüş bir kilise adamıydı. Bu yüzden kilisenin Fulcherius üzerindeki etkisi büyük ölçüde eserine de yansımıştır. O, İncil'den sık sık iktibaslar yapmış veya İncil'e atıflarda bulunmuştur.

Ayrıca o dönemin Avrupa'sının düşünce yapısı, yani her şeyin Tanrı'nın takdiriyle olduğu fikri Fulcherius'un eserinde de görülmektedir. Öte yandan kilise içindeki şahsi konumu çok yüksek olmayan Fulcherius gerek ruhani gerekse dünyevi liderler arasındaki iktidar kavgalarına pek önem vermemiştir. Eserinde genelde tarafsız bir tutum sergilemekle beraber bazı konularda zaafa düşmüştür. Mesela efendisi Baudouin'i olumsuz bir ışık altında göstermekten çekindiği için onunla ilgili bazı bilgileri hiç aktarmamayı tercih etmiş ve Baudouin'in Urfa'nın Ermeni hakimi Thoros'a karşı düzenlenen suikasta oynadığı rolü görmezden gelmiştir. Ancak Fulcherius'un bu kusuru, Raimundus Aquilers gibi zamanın diğer Haçlı tarihçilerinin tarafgir ve önyargılı tutumlarının yanında önemsiz kalmaktadır.

Diğer çağdaş Haçlı tarihçileri gibi, Fulcherius'un da Haçlı ordusunun sayısı hakkında verdiği bilgiler pek doğru olmayıp zaman zaman olayların akışına uymamaktadır. Ama yine de onun verdiği bilgiler çoğu zaman doğru kabul edilmektedir.

Bütün bunlara rağmen Fulcherius eserinde Haçlılar'ın bu sefer sırasında karşılaştıkları güçlüklerin yanı sıra elde ettikleri başarıları heyecanla anlatmıştır. Onun tarih, coğrafya bilgileri sayesinde Haçlı ordularının takip ettikleri güzergâhları kesin olarak ortaya koymak mümkün olmuştur.

Sonuçta Birinci Haçlı seferine katılarak Doğu'ya gelen bundan sonra Avrupa'ya dönmeyen Fulcherius'un kroniği, onun bilgilerin bir çoğunu görgü tanığı olarak nakletmesi, 1100 yılından 1127 yılına kadar uzun süre Kudüs'te yaşaması, I. Baudouin'e yakınlığı, bilgisi ve bazı zaafalarına rağmen olayları doğru olarak nakletme gayreti açısından Birinci Haçlı Seferi hakkında bilgi veren çağdaş vekayinameler içinde en önemli kaynak kabul edilmektedir⁵.

⁵ Fulcherius ve eseri hakkında bk. Hagenmeyer, aynı eser; McGinty, aynı eser; Ryan, aynı eser; D.C. Munro, "A Crusader", *Speculum*, VII (1932), s. 321-355; A.C. Krey, *The First Crusade. An Accounts of Eye Witnesses and Participants*, Princeton 1921; St. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, terc. F. Işıltan, I, TTK-Ankara; H.E. Mayer, *Bibliographie zur Geschichte der Kreuzzüge*, Hannover 1965 (2), s. 48, No. 1005; I. Demirkent, *Urfa*, I.

ABSTRACT

A Eyewitness of the First Crusade: Fulcherius Carnotensis

Fulcherius, who was born in 1059 and from Chartres in Eure-et-Loire, was a priest before taking the cross. He heard the speech of Pope Urbanus II at the Council of Clermont in 1095 and took the cross. Fulcherius first set out with the forces of Count Etienne de Blois in 1096. Later he joined the company of Baudouin de Boulogne, who became the Count of Edessa in 1098. He retained the office of chaplain to Baudouin, who came to the throne of Jerusalem in 1100, until the death of Baudouin in 1118. After the year 1100 Fulcherius began to write his chronicle: *Gesta Francorum Iherusalem Peregrinantium* is one of the three accounts of the First Crusade written by eyewitnesses.